

70 LET! EVEREST

EDMUND HILLARY TENZING NORGAY

Rok 1953, přesně 70 let, se zdá jako dávná historie! 1. května 1953 zahájila československá televize zkušební vysílání a jen o 28 dní později, tedy 29. května 1953 odvysílala přelomovou zprávu, která se vepsala do světové historie. V ten den stanula první výprava na nejvyšším místě světa. Mount Everest byl zdolán.

Novozélandský horolezec Edmund Hillary byl spolu s nepálským šerpou Tenzingem Norgayem prvními horolezci, kterým se podařilo překonat všechny nástrahy nejvyšší hory světa a stanout na jejím vrcholu. Před nimi se o tento průlom ve světovém horolezectví i v obecném překonávání "nemožného" pokoušelo již osm jiných expedic.

Dvojice horolezců, ačkoliv tomu jejich národnosti nenapovídají, byla součástí britské skupiny, kterou vedl plukovník John Hunt. Spolu s nimi byli mezi "vyvolené" vybráni Charles Evans, George Band, Tom Bourdillon, Alfred Gregory, Wilfrid Noyce, Griffith Pugh, Tom Stobart, Michael Ward, Michael Westmacott, Charles Wylie a další Novozélandčan George Lowe. Pozoruhodná skupina zkušených či nadějných horolezců, jejichž profese se rozcházely v širokém záběru od včelaře, přes učitele, fyzika, vojáka až po školníka, byla pro Brity na dlouho jedinou nadějí na úspěch. Zatímco dnes se na vrchol Everestu stojí fronty, tehdy dostávala povolení k výstupu jen jedna expedice ročně. Roky 1954 a 1955 byly již dopředu zabukovány

Francouzi a Švýcary, což pro Brity znamenalo buď teď nebo nejdříve za tři roky, ale to už by mohlo být toto prvenství v kapse "konkurentů". (Pozn. V případě neúspěchu by měla britská výprava případně ještě jeden pokus v podzimním post monzunovém období, jelikož povolení mělo platnost na celý rok.)

První pokus o Everest

Již v roce 1921 se na Everest uskutečnila průzkumná expedice pod vedením britského horolezce George Malloryho. Jejím cílem bylo především vylepšení geografických znalostí oblasti a vytvoření podrobnějších map. Expedice ale nebyla na výstup na vrchol dobře vybavena, a tak vy-stoupala "jen" do severního sedla v nadmořské výšce 7 060 metrů.

Tento slavný úspěch z konce května odstartoval již mnoho týdnů před tím, konkrétně 10. března, kdy začal samotný přesun skupiny z Káthmándú k Everestu. Následovala třítýdenní aklimatizace, během které se mimo jiné pilovala taktika, jejímž cílem rozhodně nebylo dostat na vrchol všech

čtrnáct členů výpravy. Velitel Hunt určil tři úderné dvojice, které se postupně měly o vrchol pokusit. Jako první vyrazili 26. května Tom Bourdillon a Charlese Evans. Bolestivě blízko k vysněnému cíli, pouhých sto metrů před vrcholem museli kvůli defektu na Evansově kyslíkové soupravě své snažení ukončit a zahájit sestup zpět.

Cesty na Everest

Na Everest vede 17 dosud prostoupených cest, přesto se 98% horolezců uchyluje pouze k dvěma, nejschůdnějším z nich. Vůbec nejvytíženější je jihovýchodní cesta vedoucí z Nepálu přes Jižní sedlo, právě tou vystoupali na vrchol i Hillary s Norgayem. Druhou je cesta severovýchodní z Tibetu, přes Severní sedlo.

O den později přišli na řadu Edmund Hillary a Tenzing Norgay, který držel výškový rekord již ze své účasti ve švýcarské expedici v roce 1952. Na poslední dvojici Wilfa Noyce a Mika Warda už se nedostalo, Edmund s Tenzingem vystoupali na nejvyšší místo světa v pátek 29. května 1953, chvilku před polednem. Historický okamžik zvěčnili ve vrcholových fotografiích, do sněhu zahrabali pár sladkostí a malý křížek, ať už snad jako poděkování hoře, že jim tento okamžik dopřála nebo jako vzkaz pro ty, kteří zde stanou po nich, a vydali se zpět za svými parťáky, kteří dole "umírali" v napětí.

Zatímco členové expedice prožívali zřejmě jeden z nejmotivnějších okamžiků v jejich životech,

zbytek světa si na tuto velkou zprávu musel ještě počkat. Zatímco dnes by to byla otázka minut, ne-li vteřin, tenkrát vyslali ze základního tábora běžce se šifrovanou zprávou do 30 kilometrů vzdáleného Namche Bazaar. Odtud byla telegramem poslána do zbytku světa. Stalo se tak 2. června 1953, v den korunovace Alžběty II. Tomu říkáme opravdu velký den pro Británii.

Jak šel čas, himalájské vrcholy byly stále dostupnější. Technický pokrok znamenal propracovanější vybavení a kvalitnější přípravu, uvolnění pravidel pak znamenalo snadnější získání povolení k výstupu. Každoročně se zvyšoval počet pokusů o výstup a s tím se také počet obětí. Ovšem, než na nejvyšším vrcholu světa poprvé zavlála československá vlajka, uplynulo dalších 31 let.

Edmund Hillary a Tenzing Norgay

PRVNÍ ČECHOSLOVÁCI NA EVERESTU

První československá expedice "Sagarmatha 84" pod vedením Františka Kele se vydala vstříc Everestu v roce 1984, a ačkoliv od prvního úspěšného výstupu v tu dobu uplynulo 31 let, i pro tuto skupinu složenou ze 14 Slováků a dvou Čechů se jednalo o několikátýdenní proces.

Ani v tomto případě nebylo cílem poslat na vrchol celou početnou skupinu, ale jen vybrané jedince, kteří zde vztyčí národní vlajku jako symbol kolektivního úspěchu. Jako první vyrazil Ján Provazník, kterého zahnavy zpět vážné zdravotní problémy s očima. Následoval pokus Jozefa Justa a nepálského Šerpy Ang Phurba, ani ti ale neuspěli a svůj pokus vzdali kvůli silné vichřici. Do třetice všeho dobrého, a jak se následně ukázalo, také zlého, přišli na řadu Jozef

Členové první úspěšné československé expedice

Horolezecko - vědecká Československá expedice "Sagarmatha 84" byla tvořena 25 členným týmem. Horolezecká část byla složena z těchto mužů: Brabec, Demján, Dubeň, Fiala, Just, Launer, Mock, Neumann, Záhoranský, Porvazník, Pochylý, Orolin, Oršula, Petřík, Psootka, Šajnoha.

Psootka a Zoltán Demján, které během cesty dohnal také šerpa Ang Rita. Dne 15. října 1984, symbolicky v 15 hodin a 15 minut pak poprvé v historii zavlála na střeše světa československá vlajka.

Euforii z historického úspěchu však zahnal orkán, který zastihl horolezce při sestupu a skupinu rozdělil. Jako první se do tábora vrátil vysílený Demján a ráno také Ang Rita. Psootka podlehl vyčerpání a odmítl pokračovat v cestě. Jeho tělo našli druhý den, paradoxně, jen kousek od sestupové cesty.

I přes tak hořkosladký konec budou Demján s Psootkou už navždy horolezci číslo 161 a 162, kteří vystoupali na Mount Everest. Jejich výkon je o to cennější, že pouze šestnácti horolezcům před nimi se stejně jako jim podařil takový výkon bez použití přídavného kyslíku. A aby toho nebylo málo, jako první dokončili Polskou cestu jižním pilířem, o kterou se v roce 1980 pokoušela polská expedice.

Jozef Just si sen o Everestu splnil téměř na den přesně o čtyři roky později, 17. října 1988. Ani on se ale z úspěchu neradoval dlouho. Zemřel spolu se třemi slovenskými kolegy při sestupu, během kterého je zasáhla silná vichřice.

Jozef Psootka a Zoltán Demján

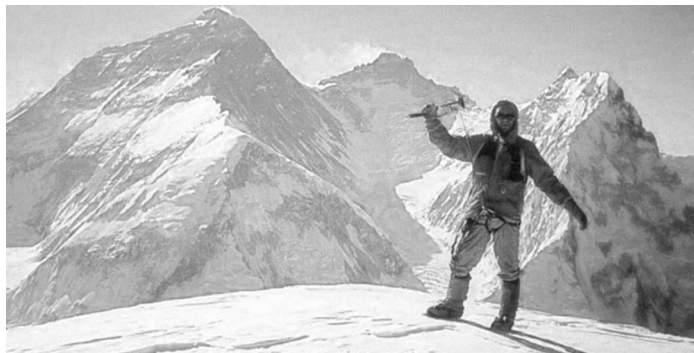
PRVNÍ ČECH NA EVERESTU

Přestože je úspěch z roku 1984 kolektivním dílem českých i slovenských lezců, musíme si přiznat, že noha Čecha na vrcholu Everestu tenkrát nestanula.

To se změnilo až v roce 1991, kdy se k italské expedici přidal zkušený český horolezec Leopold Sulovský. Jako první byli tehdy vysláni na vrchol Italové Fausto di Stefani a Juliano de Marki, ale ani tentokrát to napoprvé nevyšlo. Di Stefanimu přestaly fungovat ledviny a potýkal se s omrzlinami na všech končetinách. Místo útoku na vrchol tak probíhala záchranná akce.

Pro druhý pokus přes Nortonův kuloár v severní stěně byl nominován právě Sulovský spolu s Italem Battistou Bonalim, což se ukázalo jako sázka na dobrou kartu. V pátek 17. května 1991 v půl páté odpoledne dosáhl Sulovský vrcholu Everestu, kde se k němu v zápětí přidal také Bonali.

Leopold Sulovský se stal prvním Čechem na nejvyšší hoře světa a celkově 332. horolezcem, kterému se to podařilo.

Leopold Sulovský

EVEREST DNES

Za 22 let, které uplynuly od českého prvenství, se seznam našich úspěšných horolezců rozrostl na číslo 15, šestnáct v případě, že započítáme také Renatu Chlumskou, v době výstupu (1999) již dlouhodobě žijící ve Švédsku. Vzhledem k dvojímu občanství by byla škoda ji do našeho výčtu nezahrnout, o to spíš, že jí můžeme označit za první českou a celkově 46. horolezkyni na Everestu.

Ať už se vám zdá počet patnácti českých horolezců vysoký či nízký, pravdou je, že ani zdaleka neodpovídá meziročnímu nárůstu počtu úspěšně dosaženého vrcholu. Zatímco do přelomu tisíciletí, tedy za prvních 47 let od výstupu Hillaryho s Norgayem, je evidováno pouhých 874 výstupů, nyní, v roce 2023 jsme již na čísle 6 338. Výstup na Everest už dnes není výsadu těch nejlepších a mnozí při jeho zdolání nahrazují bohaté zkušenosti bohatým kontem. Možná právě proto se nejen čeští přední horolezci raději zaměřují na jiné hory, které sice nejsou veřejnosti tolik známé, ale pro horolezeckou společnost jsou mnohem více hodnotné. Tento směr je dobře vidět při udělování nejvyššího horolezeckého ocenění, Zlatého cepínu (Piolets d'Or), kde jsou primárně oceňovány odvážné, objevné výstupy alpským stylem, bez podpory technických prostředků apod. Časy se změnily a už několik desetiletí nejde primárně o zdolání vysoké nadmořské výšky...

NÁZEV HORY A KDO URČIL, ŽE JE NEJVYŠŠÍ

Vzhledem k tomu, do jaké historie sahají první pokusy o dosažení nejvyšší hory světa, vystává otázka, kdo a především jak tehdy dokázal s jistotou určit, že právě tahle hora je ta nej.

Možných odpovědí se nabízí celá řada, jelikož údaje se liší zdroj od zdroje. Proto zde nebudeme uvádět konkrétní letopočty, ale jen přibližná období a události, které s prvním měřením nejvyšších hor světa souvisí.

Povídání nelze začít jinde než u velkého trigonometrického průzkumu, který na začátku 19. století zahájili v Indii britští vědci (pozn. *Trigonometrický průzkum byl prováděn za pomoci obřích půl tunových teodolitů, přístrojů složených z dalekohledu se záměrným křížem, pomocí kterého se najednou zjišťují tři prostorové souřadnice měřeného bodu - vodorovný směr, svislý úhel a vzdálenost. Poloha a nadmořská výška se z naměřených údajů určuje trigonometrickým výpočtem*). Vědci postupovali od jihu a na sever se dostali až po dlouhých letech náročného měření. Na úpatí Himaláje ale narazili na odpor Nepálu, který si nebyl jistý jejich úmysly, a vstup do země opakovaně zamítl. Britové tak prováděli měření z indického území na vzdálenost až 240 kilometrů. Na začátku 50. let 19. století si dva z vědců všimli vrcholu, který by mohl být vyšší než hora Kančendženga, která byla v té době považována za nejvyšší. Nový vrchol s pracovním názvem "Peak B" (pozn. později Peak XV) se tak stal středobodem jejich

pozorování. Ačkoliv předběžné výpočty ukazovaly, že "Peak B" by měl dosahovat výšky přibližně 9 200 m n. m., s potvrzením domněnky o novém nejvyšším vrcholu přišel až Radhanath Sikdar, indický matematik a zeměměřič, který na základě naměřených údajů provedl přesný trigonometrický výpočet. Dalších několik let probíhala kontrolní měření a počítání, do kterého byly zanášeny další a další vlivy a aspekty. Až v roce 1856 byla výška nově objevené hory oficiálně deklarována jako 8 840 m n. m., zatímco Kančendženga dostala výšku 8 582 m n. m. V současné době je oficiální výška hory uváděna jako 8 849 m n. m.

Nejvyšší horu světa pojmenoval britský generální průzkumník indického trigonometrického výzkumu, Andrew Scott Waugh, který tak vzdal hold svému předchůdci Georgi Everestovi.

I přesto, že název Everest je notoricky známý a celosvětově používaný, setkáme se i s místními pojmenováními. V Nepálu je hora nazývána Sagarmátha neboli „Tvář nebes“, Tibetský název Qomolangma znamená „Matka světa“.

M. Košátková
Český horolezecký svaz

